

Flerspråkiga elevers attityder till sitt modersmål

Multilingual Students' Attitudes Towards Their Mother Tongue

Hanna Bahrami

Soma Parastar

Handledare: Olof Rubenson

Examinator: Ingrid Wiklund

SAMMANDRAG

Hanna Bahrami

Soma Parastar

Flerspråkiga elevers attityder till sitt modersmål

Multilingual Students' Attitudes Towards Their Mother Tongue

2008

Antal sidor: 30

Syftet med denna studie är att undersöka flerspråkiga elevers attityd till sitt modersmål, samt se hur miljöfaktorer påverkar elevens attityd. Till denna studie används en kvalitativ metod som går in mer på djupet. Resultatet visar att den primära socialisationen har störst påverkan på elevens attityd och att den sekundära socialisationen även spelar en stor roll. De slutsatser vi kan dra är att ju säkrare man är i sin identitet, desto positivare blir den egna attityden.

Nyckelord: Attityder, flerspråkighet, modersmål och identitet.

Innehållsförteckning

1 Inledning	s. 4
1.1 Förförståelse och bakgrund	s. 4
1.2 Syfte	s. 5
1.3 Uppsatsens disposition	s. 5
2 Litteraturgenomgång och tidigare forskning	s. 5
2.1 Attityder	s. 5
2.2 Attityder i samhället	s. 7
2.3 Flerspråkighet	s. 8
2.4 Modersmål	s. 9
2.5 Styrdokument	s. 11
3 Metod och material	s. 12
3.1 Datainsamlingsmetod	s. 12
3.2 Urval	s. 13
3.3 Genomförande	s. 14
3.4 Forskningsetiska principer	s. 15
3.5 Reliabilitet och validitet	s. 16
4 Resultat	s. 16
4.1 Intervju av lärare	s. 16
4.2 Resultat av intervjuer med förälder och elever	s. 19
4.2.1 Leila och Sara	s. 19
4.2.2 Marianne och Satu	s. 21
4.2.3 Maria och Valentina	s. 23
4.2.4 Pari och Mariam	s. 25
4.3 Resultatsammanfattning	s. 27
5 Diskussion och analys	s. 27
6 Avslutning	s. 30
Källhänvisning	s. 31

Bilagor

1 Inledning

Flerspråkighet väcker intresse och skilda uppfattningar om fenomenet, vissa ser på det med misstro medan andra anser att det är en enorm fördel och nödvändighet. Åsikterna går isär när det kommer till flerspråkighet hos barn (Håkansson, G, 2003: 9-23). Vissa anser att om man blandar för många språk blir barnen förvirrade och efter i sin språkutveckling, medan andra påstår att när barnen är små är det ultimata att börja med flera språk, då lär de sig bäst! Lindberg (2002: 3-10) dementerar myten om att modersmålet skulle störa andraspråksinläringen. Enligt författaren har senare forskning påvisat ett positivt samband med kognitiv utveckling och flerspråkighet.

I dagens samhälle har vi en mångfald av språk och kulturer, mycket beroende på individens möjlighet att resa över gränserna och skapa kontakter. Idag kan vi arbeta, studera och bosätta oss i andra länder än vårt eget och med detta följer kamratskap, familjebildning, nya erfarenheter och språkkombinationer. Detta ställer i sin tur krav på den enskilda människan och samhället att se denna mångfald som en tillgång och verkligen ta vara på den (Utbildningsdepartementet 2006, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94*).

Tyvär finns det attityder i samhället som inte alltid är positiva och som kan sätta krokben för individen. För att utveckla en positiv självbild är det av stor vikt att individen litar på sin egna språkliga förmåga, vilket i sin tur förstärker självförtroendet. Då lärande, erfarenhet, språk och uppbyggnad av den egna identiteten är sammanlänkade med varandra.

Svaren på många enspråkigas frågor finns i den flerspråkigas verklighet. Den verklighet som, enligt ledande språkforskarens bedömning, de flesta barn i världen växer upp i. Flerspråkighet i sig är alltså inte något speciellt eller besvärligt, inget undantag i mänskligt liv utan högst normalt - minst lika normalt som enspråkighet (Ladberg 2003: 15).

1.1 Förförståelse och bakgrund

Vi har valt att göra en studie kring de flerspråkiga elevernas attityder till sitt modersmål samt hur olika miljöfaktorer kan influera deras förhållningssätt till modersmålet. Då vi båda är flerspråkiga och studerar till lärare, har vi ett gemensamt intresse för modersmål och omgivningens attityder till dem. Vi har under vår skoltid fått erfara både positiva och negativa attityder från omgivningen. Detta har i sin tur

påverkat vår syn på modersmålet. Under vår lärarutbildning har vi fått vara ute på verksamhetsförlagd utbildning och våra partnerskolor har varit mångkulturella, där över 50 % av eleverna är flerspråkiga. Vi anser att det finns alldeles för få studier utifrån elevers perspektiv på hur de upplever sitt modersmål, samtidigt som det är intressant att ta reda på hur de olika miljöfaktorerna kan påverka elevens attityd. I och med detta har vi en önskan om att finna positiva attityder till modersmålet både hos eleverna och miljön kring dem.

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka flerspråkiga elevers attityder till sitt modersmål och att se hur olika miljöfaktorer kan påverka den enskilda elevens attityd. Miljöfaktorerna vi har valt att undersöka är attityderna hos lärare, föräldrar och modersmålsundervisningen i skolan. Våra frågeställningar är:

1. Hur är elevens personliga attityd till sitt modersmål?
2. Vilket samband finns det mellan miljöfaktorer och elevens attityder?

1.3 Uppsatsens disposition

I kapitel 2 behandlar vi tidigare forskning som är relevant för denna studie. Där tar vi upp begrepp som flerspråkighet, attityder, modersmål samt styrdokument. Under kapitel 3 presenteras datainsamlingsmetoder, genomförande, urval, de forskningsetiska aspekterna, validitet och reliabilitet. I kapitel 4 presenteras det sammanfattade resultatet av intervjuerna. I kapitel 5 diskuteras och analyseras resultatet av intervjuerna och litteraturen samt våra egna tankar, uppfattningar, styrkor och svagheter med arbetet. I kapitel 6 presenteras slutligen en kort sammanfattning samt våra slutsatser och framåtblickar.

2 Litteraturgenomgång och tidigare forskning

2.1 Attityder

Ordet attityd härstammar från två latinska ordstammar *aptitudo* vilket betyder benägenhet och *actus* som står för handling/beteende (Bijvoet, 2007: 113-137). Enligt attitydforskare består attityder av en sammanhängande helhet. Forskarna har urskilt

följande tre beståndsdelar ur attityder och menar samtidigt att det är svårt att avgränsa dem, då de alla går in i varandra. Den första är *kognitiv* del som handlar om sanna som osanna uppfattningar och föreställningar man har till den/det som attityden riktar sig mot. Den andra kallas för *affektiv* del som består av de känslor som vi relaterar till de uppfattningar och föreställningar vi har till attitydobjektet. Detta kan vara både negativt, positivt eller likgiltigt. Den sista delen kallas för *konativ*, vilket betyder att man är beredd att agera enligt sina värderingar. Attityder har i sin uppgift att assistera oss att begripa tillvaron genom att de utför och simplificerar det röriga samhälle vi lever i.

Einarsson (2004: 203-215) förklarar att attityder är en tendens att reagera uppskattande eller starkt ogillande mot en viss företeelse. Attityden kan riktas mot enskild person, en viss grupp, ett språk, etc. De första attityderna får vi ovetande under vår uppväxt av dem som vi har närmast, oftast familjen då de är barnets förebilder och det faller sig naturligt att barnet tar efter deras handlingssätt och attityder. Detta kallas för primär socialisation. Under sekundär socialisation fortsätter attityderna att utvecklas. Skolan, kompisar och media har enorm inverkan på attityder. Men det är nästan alltid de attityder som vi erhållit under primär socialisation som i regel är svårast att förändra. Enligt författaren är det viktigt att som lärare reflektera över sina egna attityder så att man inte genererar en negativ förväntan hos sina elever. Interaktionen mellan lärare och elev är oerhört viktigt. Men enligt Einarsson kan detta medföra risker och misslyckande för eleven om han/hon inte följer den språkliga normen, eftersom lärare har oftast i större utsträckning en attityd till elevens talspråk än till utseende och insatser.

Rönnerberg (2001: 61-68) tar upp två olika typer av lärare beträffande attityder och arbete med flerspråkiga elever. Dessa två benämner han som den framgångsrika och den mindre framgångsrika läraren. Det som skiljer dessa två typer av lärare är att den framgångsrika läraren kartlägger elevens kunskaper, förmågor och erfarenheter och utgår sedan från detta när hon lägger upp undervisningen. Denna lärare är positiv, nyfiken och ser elevens bakgrund som en tillgång för lärande, hon inkluderar hela klassen och arbetar integrerande, allt detta för att eleven ska kunna utvecklas optimalt. Tyvärr är den mindre framgångsrika läraren oftare förekommande i skolvärlden än den framgångsrika. Rönnerberg hänvisar till en studie där det framkom att ingen av de deltagande lärarna hade enbart en positiv attityd till invandrarbakgrund och flerspråkighet. Alla hade de något negativt att ta upp. Det

intressanta med detta var att de negativa attityderna baserade sig på individnivå och vilket negativt resultat detta medförde på skolarbetet. Författaren menar att dessa minde framgångsrika lärare inte ser sig själva eller miljön kring eleven som en medverkande kraft. Att eleven i fråga har annorlunda erfarenheter och kunskaper ses som en brist, snarare än en tillgång.

2.2 Attityder i samhället

Det hör inte till ovanligheten att det anses att vissa språk är mer värda än andra (Ladberg 2003: 16-23). I länder där det talas flera språk, som i Indien, är de flesta högutbildade liksom de som tillhör övre medelklass flerspråkiga. Där ses det som status att kunna flera språk. I länder med ett officiellt språk, som Sverige, har inte flerspråkighet samma status. Detta mycket på grund av att de flerspråkiga människorna ofta har invandrat till landet och tillhör språkliga minoriteter och är mindre välbärgade. I och med detta får inte flerspråkigheten den höga status som t.ex. i Indien eftersom den förknippas med förorter och allmänt socialt underläge. Detta kan i sin tur leda till att individen inte vill att andra ska veta hans/hennes ursprung och försöker att smälta in bland majoriteten. Attityderna till ett språk bestämmer statusen.

Barn har sin familj som den primära språkliga källan, men det kommer en tid då barnet börjar jämföra sin familj med andras (Ladberg 2003: 71-80). Om föräldrarna t.ex. talar sämre svenska än barnet, kan detta resultera i att barnet skäms för dem och inte vill att omgivningen skall uppfatta dem som okunniga. Då är det bättre att föräldrarna använder sig av sitt modersmål när de uppfostrar barnet, eftersom de då känner sig trygga och då känner sig även barnet tryggt.

Ladberg (2003: 7-32) tar upp en viktig punkt om behov. Flerspråkighet är nämligen beroende av behov för att få syre och utvecklas. Om individen har ett behov av flera språk så lär hon sig dem. Med behov menas att kunna kommunicera med dem man önskar, som vänner och familj. Det är inte ovanligt att flerspråkiga personer har olika användningsområden för sina språk och att ordförrådet varierar efter behovet och användandet av språket. När ett barn har svårt att ta till sig ett språk beror detta inte på att den redan har för många språk, utan att just det språket har lite sämre förutsättningar. Har man inte detta kommunikationsbehov så kommer inte språket till användning och det är då man ofta tappar sina kunskaper i det. Detta kan bland annat bero på att barnet inte har någon att tala språket med, det kan känna

sig otryggt och hindrat av sorg. Eller så kan barnet ha mött negativa attityder i samhället som får det att avstå från språket eller att vara flerspråkig. Ladberg menar vidare att när en flerspråkig person använder flera språk i en mening finns det många som tror att personen i fråga inte kan skilja språken åt och ser detta som ett problem. Ladberg skriver att detta är vanligt fenomen i flerspråkiga familjer. Har man inte ordet på ett språk då lägger man in det på ett annat språk. I vissa flerspråkiga familjer kan föräldrarna tala ett språk till sina barn och barnen i sin tur svarar på ett annat. Detta kan få vissa personer att reagera med misstro och påstå att barnet inte kan språket. I och med att de svarar, så har de ju förstått! Språkväxlingar hos flerspråkiga kan väcka irritationer hos enspråkiga. De kan tycka att det är slarvigt och att personen i fråga inte kan något språk ordentligt. Ett av de mest olyckligaste misstagen som en lärare eller förälder kan göra mot en flerspråkig person är att ha låga förväntningar och tro att flerspråkighet är problematiskt och att det kan hämma språkutvecklingen. Förväntningar kan antingen hjälpa eller stjälpa, beroende på om förväntningarna baserar sig på en positiv eller negativ attityd till flerspråkighet. När vuxna möter barn är det viktigt att komma över sina attityder och vanföreställningar om flerspråkighet, detta för att barnet ska kunna stärka sina språk och utveckla dem. Vi vuxna måste förstå att barnen har ett behov av alla sina språk. Myten om att man inte kan hantera flera språk samtidigt stämmer inte, eftersom vår hjärna har en enorm kapacitet att sköta och manövrera flera språk samtidigt.

2.3 Flerspråkighet

Einarsson (2004: 87-101) menar att vara flerspråkig medför många fördelar och öppnar dörrar som en icke flerspråkig går miste om. En flerspråkig kan kommunicera med människor med olika etniciteter, han/hon har även lättare att förstå deras kultur och tradition. Möjligheterna till arbete blir större då man har en bredd i språket och arbetsmarknaden sträcker sig utöver hemlandets gränser. Vidare blir det lättare att lära och ta till sig ytterligare språk. Einarsson skriver att man kan bli flerspråkig genom två olika inlärningsmetoder. Den första kallas för *främmande språk*, vilket innebär att man lär sig språket kulturellt, t.ex. genom studier i skolan. Det andra är att man växer upp med språket i sin naturliga hemmiljö, vilket han benämner *naturlig inläring*. Det är den senare metoden som är optimal då man lär sig språket tidigt i barndomen och som kan utvecklas till en större extension av flerspråkighet. Författaren menar dock att det kan finnas nackdelar med flerspråkighet. En av dem

kan vara att man blandar ihop sina språk, man har helt enkelt svårt att hålla isär dem. En annan svårighet kan vara att man som flerspråkig tappar kunskaper i sitt modersmål och det blir försvagat då majoritetsspråket tar över. Detta kan skapa en känsla av sorg och förlust hos personen då han/hon mister en del av sitt arv. I det besvärligaste läget hamnar de elever som kommer från språkliga minoriteter. Dessa elever har en enorm press på sig från samhället och föräldrarna att ta till sig majoritetsspråket, vilket kan resultera i just att modersmålet glöms bort. Rönnerberg (2001: 61-68) menar att detta inte är ovanligt, då flerspråkighet inte är något som prioriteras högt i skolans undervisning, trots att de flesta lärare är medvetna om de positiva påföljderna av att barnet kan sitt modersmål. Rönnerberg poängterar vikten av att skolan ska satsa på flerspråkiga elever och att det ska bli integrerad i den dagliga planeringen av verksamheten. För om detta ignoreras, kan resultatet bli att eleven känner sig otillräcklig och att hennes erfarenheter och kunskaper bedöms som mindre värda. Författaren menar vidare att det är just dessa elever som behöver extra stöd och uppmärksamhet från skolans sida. För om man förlorar sina kunskaper i modersmålet kan detta i sin tur influera inläringen av majoritetsspråket negativt, speciellt den kognitiva biten. Rönnerberg skriver vidare att det även finns lärare som inte tillåter eleverna att tala sitt modersmål.

2.4 Modersmål

Modersmålundervisning som ämne fanns med i Lgr80 för första gången, detta delvis på grund av arbetskraftsinvandringen under 60 och 70-talen. Från början ville skolan att elever med invandrarbakgrund skulle bli placerade i svenska klasser eftersom det var i en svensk miljö som eleverna kunde lära sig svenska. Det som skolan och dåtidens politiker inte visste om var att de tvåspråkiga elevernas etnicitet, kulturella bakgrund och identitet inte kunde bytas. Med tiden förstod skolan att elever med invandrarbakgrund hade rätt att behålla sin identitet, sitt ursprung samt sitt modersmål. Under 70-talet hade man förstått vikten av att eleverna skulle få behålla sitt modersmål eftersom eleverna skulle bli aktivt flerspråkiga. Modersmålet och det nya språket skulle senare visa sig vara två grundpelare för att lära sig ett nytt språk. Elevens egen språkinläring kan påverkas av olika faktorer som exempelvis av: skola, kamrater, hemmet och samhället (Paulin m.fl. 1995: 9-24).

Språket är en betydelsefull del av vår kultur och identitet. Via vårt språk hittar vi vår tillhörighet. När elever med invandrarbakgrund ska hitta sin identitet finns det olika

element som påverkar individen utifrån. Dessa element är bland annat: föräldrarna, kulturen, skolan, kamraterna och den svenska kulturen. Det är nu som individen känner att han/hon dras mellan den svenska kulturen och sin ursprungliga kultur, elevens identitetsutveckling påverkas, menar författarna. Eleven börjar leta efter förebilder. I början när eleverna är yngre är det föräldrarna sedan kommer läraren och till sist, när eleverna är i tonåren, kommer kamraterna. Eleven söker svar på frågan: Vem är jag? Vad är jag? Senare i tonåren när eleven influeras av sina svenska kamrater tar dem avstånd från sin bakgrund, de börjar skämmas för sina föräldrar och de vill inte gå på modersmålsundervisningen längre utan de försöker vara så svenska som möjligt. Det är nu de söker svar på sin fråga: Vem är jag? (Paulin m.fl. 1995: 56-60).

Hyltenstam (1996: 10-32) anser att attityder till modersmålundervisning påverkar i sin tur inställningen till invandring och invandrare samt hur det svenska samhället framställs. Modersmålet anses därför vara *ett politiskt-ideologiskt slagfält*.

Hyltenstam diskuterar varför det är bra med modersmålsundervisning. Några punkter som han resonerar kring är bland annat att eleven/eleverna får en starkare identitet samt att stödja den språkliga utvecklingen. Elevens attityd till sitt förstaspråk och dess kultur påverkas av vilken funktion han/hon tilldelas i samhället och i skolan. Det som även diskuterats mycket kring är om modersmålsundervisningen ska ligga under eller efter skoltid.

Hyltenstam (1996: 6-41) menar att förutom individens egen attityd till sitt modersmål, påverkar i sin tur omgivningens attityder till språket i fråga. Den sociala statusen kan minskas om individen känner att språket är ett minoritetsspråk. Detta kan leda till att individen känner sig mer motiverad att lära sig majoritetsspråket, i detta fall svenska. Däremot anser Hyltenstam att det är viktigt att minoritetsspråket som i detta fall är individens modersmål får en ökad status. Denna status kan uppnås om modersmålet finns runt omkring individen, i skolan och i hemmet. Om eleven får komma i kontakt med sitt modersmål ökar det elevens motivation att både lära känna sig själv, sitt modersmål och att lära känna det nya språket menar författaren.

Språket har en central roll för att utveckla tänkandet och lärandet samt att ge eleven en möjlighet att utveckla relationer till andra elever samtidigt som den enskilda eleven utvecklar sin identitet. Att ha modersmålet parallellt med det nya språket är viktigt eftersom alla har en trygg bas i sitt modersmål och kan med hjälp av detta bygga upp det nya språket. Kunskapsinhämtning kan påverkas om något av

språken inte är fullt utvecklat vilket kan leda till att individens motivation och självkänsla kan bli negativ. Språket har en stor betydelse för elevens egen identitet och den egna uppfattningen om sin egen kultur. Om eleven inte får ha sitt modersmål till hands under den period eleven ska lära sig ett nytt språk kan elevens självkänsla och attityd till båda språken att förändras (Axelsson 1999: 67-76).

2.5 Styrdokumenten

Skolverket betonar hur modersmålsundervisning kan vara av stor betydelse för elevens personlighet samt identitet. Genom modersmålsundervisning kan elevens självkänsla förstärkas vilket nämns i skolverkets kursplan om modersmål. Det påpekas även att modersmålet ska få vara en stabil bas som kan stödja eleven så att ett nytt språk ska kunna tillämpas. Även elevens kunskapsutveckling ska stärkas. Skolverket nämner även vikten av modersmålets betydelse för förståelsen av olika kulturer. I kursplanen för modersmål finns det ett antal punkter som eleven ska sträva mot. Några av dessa punkter är att eleven ska kunna förstå språkets uppbyggnad för att kunna jämföra modersmålet med det nya språket och i och med det utveckla sin tvåspråkighet. En annan viktig punkt som tas upp är att modersmålsundervisningen ska stärka och bygga upp elevens identitet och samtidigt få en dubbel kulturtillhörighet (Skolverkets rapport 228, 2003).

Ett av skolans uppdrag är att ge eleverna en trygg miljö där de får många tillfällen till att samtala, läsa och skriva för att utöka elevens kommunikationsförmåga tvärkulturellt. I skolans värdegrund står det att kännedom om det egna kulturarvet ger en säker identitet som är viktig att stärka, samt att ha en förståelse för andras levnadsvillkor och värderingar. Skolan ska främja utvecklingen av elevens kulturarv. Därutav är samarbetet med föräldrarna av stor vikt och att skolan ska finnas där som ett stöd för föräldrarna. Undervisningen ska individanpassas efter varje elevs behov och förutsättningar, där man tar hänsyn till elevens språk och bakgrund och utgår utifrån det. Detta påvisar att identitet, språk och lärande är förenade med varandra (Utbildningsdepartementet 2006, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94*). Detta är även stärkt i FN:s barnkonvention artikel 30, där man kan läsa om att barn med minoritetsspråk har rätt till sin religion, språk och kultur.

3 Metod och material

I det här avsnittet presenteras datasamlingsmetoder, genomförande, urval, de forskningsetiska aspekterna, validitet och reliabilitet.

3.1 Datainsamlingsmetoder

Stukat (2005:17-65) menar att själva metodavsnittet är en betydelsefull pelare inom forskningsarbete. Detta eftersom det finns olika metoder att nå sina resultat. Han påpekar även att de olika datainsamlingsmetoderna anger om studien är ett kvantitativt eller kvalitativt forskningsarbete. Även urval, genomförande och forskningsetiska principer är grundläggande delmoment inom forskningsarbete.

För att ta reda på personliga attityder till modersmålet är en kvalitativ undersökning att föredra. Kvalitativa undersökningar har sin utgångspunkt från humanvetenskapen som går mer in på djupet.

Denscombe (2000: 208-243) anser att då man ska forska om emotioner, erfarenheter och attityder är en kvalitativ metod ett bra alternativ. Medan en kvantitativ metod går ut på generaliseringar. Det är viktigt att påpeka att kvalitativa undersökningar har fått en del kritik då det anses svårt att vara helt opartisk. Vi har använt oss av kvalitativa intervjuer med bandinspelning. Detta för att bandinspelning ger en fullständig översikt av intervjun samt att det blir enklare att gå tillbaka och lyssna igenom intervjun ytterligare om det skulle behövas. Vi var medvetna om att transkriberingen av intervjuerna skulle bli långa och mödosamma samt att den intervjuade kunde känna sig besvärad av bandinspelning. Fördelarna med denna metod är att vi kommer att få med all information och vi kommer även att kunna uppmärksamma den intervjuades kroppsspråk och röst som kan avslöja den intervjuades sanna förhållning till frågorna. En av de vanligaste metoderna är just intervjuer. En mer strukturerad intervju leder till att förhållandet mellan den som intervjuar och den som blir intervjuad blir mer objektiv. Det är viktigt att frågorna i intervjun är tydliga och att svårtydliga begrepp samt värdeladdade ord inte finns med, då detta kan vilseleda den intervjuade.

3.2 Urval

Vem eller vilka som ska medverka i studien spelar en viktig funktion beroende på vad det är för studie man ska göra. Tiden är även en faktor som spelar in (Stukát 2005: 17-65).

För att få svar på frågorna behövdes personer som kunde ge den insikt och information som behövdes i denna studie. Detta är grundat på en upptäcktsprocess av en liten handplockad enhet, som är en vanlig metod inom kvalitativforskning enligt (Denscombe 2000: 208-243).

I denna studie har urvalet av de flerspråkiga personerna fått språket via naturlig inläring. Vi har valt att intervjua fyra elever samt deras föräldrar. Vi har valt elever som är mellan 15 och 18 år för att vi anser att de är tillräckligt mogna för att kunna reflektera över sina erfarenheter och relatera till attityder och flerspråkighet. Detta tror vi medför ett bättre resultat och djupare inblick i deras upplevelser kring frågeställningarna. Att vi har fått möjligheten att intervjua eleverna och deras föräldrar anser vi har varit positivt för denna studie. Detta har medfört att vi har fått ett större perspektiv och förståelse för elevens attityder. Att få med en generation bakåt har lett till att vi har kunnat se kopplingar mellan miljöfaktorer och attityder. När vi har gjort vår analys av våra data har vi tänkt på att utgå från syfte och frågeställningar. Att analysera varje enskild intervjufråga har underlättat för oss att se om det finns några likheter eller skillnader i tankesätt hos de intervjuade. Att vi har ordnat upp resultatet från varje enskild elev, förälder och lärare under tillhörande fråga har underlättat för oss att se om det finns just några gemensamma nämnare.

Vi har även intervjuat tre pedagoger som är verksamma i den tidigare delen av grundskolan. Dessa tre lärare har ingen anknytning till de intervjuade eleverna. Men vi kände att det var viktigt att få med deras syn och perspektiv på flerspråkighet eftersom dessa personer ändå spelar en nyckelroll för barn som är flerspråkiga. Dessutom påverkar skolan eleven och hans/hennes attityd under den sekundära socialisationen.

Intervjuerna av lärarna ägde rum på en grundskola med elever från förskoleklass upp till år 6. Valet av skola kan skildras som ett bekvämlighetsurval, då det redan fanns ett färdigt samarbete och kontaktnät med lärarna. Dock måste det påpekas att valet av skola inte kunde ha varit bättre, då skolan är mångkulturell med elever från många olika etniciteter och där ca 50 % av eleverna är flerspråkiga. Dessutom arbetar

de med ett projekt som heter IDA, vilket står för inkludering, delaktighet och aktivitet.

3.3 Genomförande

Den genomföringsmetod som valts till denna studie är intervjuer. Vi använde oss av en frågeguide som var kopplad till våra frågeställningar. Självklart berättade vi i vilket syfte denna studie genomförs och hur vi kommer att gå till väga. Föräldrar kontaktades i första hand och informerades om studiens syfte varpå vi frågade om vi även fick intervjua deras barn. Barnets samtycke är minst lika viktigt som vårdnadshavarnas.

Faktasammanställningen av den intervjuandes svar är det som det vi sedan gjorde en sammanfattning av. Den slutliga sammanfattningen fick den intervjuade ta del av för att få möjligheten att godkänna resultatet och att vi uppfattat denna rätt. Vi påpekade även att deltagandet var frivilligt och att de kunde dra sig ur när som helst.

Eftersom tid och rum är avgörande för hur den intervjuandes resultat blir måste den som intervjuar se till att den miljö som de befinner sig i är lugn och inga störingsmoment förekommer. Intervjuerna av eleverna och föräldrarna skedde vid separata tillfällen i ett avskilt mötesrum. I början av intervjun presenterades syftet med intervjun och att samtalet skulle spelas in. För att värma upp den intervjuade ställdes bakgrundfrågor t.ex. om utbildning, år i yrket, kön, åsikter och värderingar. Detta för att läsaren skall få en så god bild som möjligt av de intervjuade.

Som intervjuare tog vi i beaktning följande:

1. Vi avstod från att ställa frågor som det endast gick att svara ja eller nej på.
2. Vi använde oss av semistrukturerade intervjuer, då vi hade en frågeguide med färdiga frågor som ställdes. Trots denna frågeguide var vi öppna och flexibla för att låta den intervjuade reflektera och vidareutveckla sina svar. Som intervjuare ska man undvika att vara rädd för tystnaden. De intervjuade behöver tid till att tänka och formulera sina svar. Vår avsikt var att få den intervjuade att känna sig lugn, trygg och inte påverka denne med våra personliga uppfattningar, värderingar eller kroppsspråk. Det var även viktigt att lyssna aktivt och vara lyhörd. Vi valde att använda bandspelare eftersom det är ogenomförbart att få med all information samt att kunna koncentrera sig på kroppsspråket och rösten, som även uppenbarar en hel del om den intervjuades förhållning till frågan. En nackdel med bandinspelning kan vara att den intervjuade kan känna sig störd och osäker. Detta var inte något som vi

upplevde, då den intervjuade fick ta den tid den behövde för att svara på frågorna (Denscombe 2000: 208-243).

3.4 Forskningsetiska principer

De 4 grundläggande forskningsetiska principerna är, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet måste tas hänsyn till när ett forskningsarbete skrivs.

Informationskravet är att de medverkande i undersökningen informeras om studiens syfte. De har även rätt att avbryta sin medverkan när som helst under studiens gång. Vi har informerat den intervjuade hur intervjun kommer att gå till väga och i vilket syfte denna forskning grundas på.

Samtyckeskravet är att den som medverkar har självmant valt att hon/han vill medverka i studien. Elever som är under 15 år måste ha vårdnadshavarens godkännande. I denna studie behövde vi inte ta hänsyn till detta då alla elever var över 15 år fyllda.

Konfidentialitetskravet betyder att det råder tystnadsplikt för oss som intervjuar samt att vi har sett till deras konfidentialitet och att deras identiteter hålls hemliga för obehöriga. Vi har informerat för de intervjuade att allt som sägs och dokumenteras är konfidentiellt samt att det är endast för just denna forsknings syfte. Det inspelade intervjuerna kommer att förvaras i ett arkiv säkert skåp, för att säkerställa de intervjuades konfidentialitet.

Nyttjandekravet innebär att insamlat resultat under studien endast är till för den forskning som utförs. Det är av stor vikt att informera om vilka som kommer att ha tillgång till materialet. De deltagande är medvetna om att studien gäller en c-uppsats, samt att studie finns att tillgå på nätet efter avslutad examination. (Vetenskapsrådet 2002).

3.5 Reliabilitet och validitet

Det är knivigt att vara helt objektiv när det gäller kvalitativa studier både som intervjuare och för den som blir intervjuad, eftersom en kvalitativ studie består av människors känslor och olika erfarenheter samt en beskrivning av hur de personligen upplever saker och ting (Stukát 2005: 17-65). För att förstärka validiteten har vi efter intervjun frågat de medverkande om de önskar en resumé av intervjun. Vid oklarheter under intervjun har vi använt oss av följdfrågor för att undvika eventuella felaktiga tolkningar. Vi var väl medvetna om att intervjuer baseras på vad människor säger och att handling säger mer än ord. En metodtriangulering hade varit att föredra för att se om de utvalda lärarna levde upp till sina ord, denna metod innebär att kombinera intervjuer med observationer för att förstärka validiteten. Om dessa intervjuer utförts på en skola med få flerspråkiga elever hade nog svaren sett annorlunda ut.

Denscombe (2000: 208-243) menar att en forskare aldrig kan vara fullt objektiv, då denne är en del av samhället. Våra egna erfarenheter, värderingar och attityder kan komma ha inverkan på studien. Vi syftade till att vara så objektiva som möjligt. När vi tolkade vårt material hade vi en kritisk inställning och vi kan inte nog poängtera att vi avstod från att lägga in personliga värderingar i studiens resultatavsnitt. Det fick vi däremot utrymme för i diskussionsavsnittet. Vi kommer även att använda oss av tidigare forskning för att bekräfta, göra kopplingar och dra slutsatser. Denscombe (2000) anser vikten av att vi hela tiden har syftet med studien i bakhuvudet. Det är också viktigt att ta hänsyn till studiens reliabilitet och validitet eftersom läsaren är i fokus.

4 Resultat

4.1 Intervju av lärare

Under detta avsnitt kommer det sammanfattade resultaten av lärarnas intervjuer att presenteras. Namnen i texten är fingerade.

De tre utvalda lärarna har följande bakgrund.

Anna: Lärare i år ett där ca 70 % av eleverna är flerspråkiga. Annas bakgrund är att hon har arbetat som förskolelärare i 10 år och de senaste 14 åren som grundskolelärare år 1-3.

Karin: Arbetar som svenska 2 lärare samt som specialpedagog på skolan. Karin har också tidigare arbetat som grundskolelärare. Hon har varit verksam inom skolans värld sedan 1985.

Mina: Hon är anställd som Ida-medarbetare. Hon har i 21 år arbetat som lärare, vägledare och rektor i sitt hemland, av vilken de senaste två åren här i Sverige som Ida-medarbetare.

Valet av lärare gjordes för att det är mycket troligt att de har olika upplevelser och attityder i förhållande till flerspråkighet. Namnen på de intervjuade personerna är fiktiva för att inte avslöja deras identiteter.

Alla tre lärare har en positiv pedagogisk grundsyn. De anser att flerspråkighet är betydelsefull att uppmärksamma och lyfta fram i klassrummet så att eleverna kan lära sig av varandras kulturer och erfarenheter. Mina menar att detta får eleverna att se världen ur olika perspektiv och genererar en dynamik i gruppen.

Anna tycker dock att det kan vara problematiskt när man ska kommunicera med föräldrar som inte kan det svenska språket. Att få in en tolk och alla förberedelse kring det är tidskrävande. En annan nackdel, enligt Anna, är att man måste ordna med specialplanering och extra anpassat material för just det här barnet. Karin och Mina ser däremot inga nackdelar med flerspråkighet. Mina påpekar dock att hon anser att det är viktigt att barnen lär sig sitt modersmål ordentligt från grunden för att kunna erövra svenskan. Karin finner att flerspråkighet måste erhålla näring och syre från micro till macro nivå för att utvecklas. Mina finner att de flerspråkiga barnen är i behov av mer motivation i lärandet och att lärarna på skolan måste förbättra sin kompetens inom olika metoder. Hon bedömer att det är lärarens ansvar att sporra eleverna i sitt lärande genom att använda sig av alla sinnen och försöka inkludera elevernas kunskaper och erfarenheter. För tillfället är det alltför mycket traditionell katederundervisning för eleverna. Karin berättar om skolans handlingsplan där målet är att medvetengöra eleverna om varandras språk och därigenom öppna nya dörrar och positiva attityder till varandras bakgrunder. Hon talar varmt om att rektorn på skolan är med i en grupp som värnar om modersmålundervisningen. Hon har nämligen planer på att integrera modersmållärarna samt modersmålet i den dagliga skolverksamheten, vilket är en brist på många skolor. I och med Ida projektet har skolan fått resursförstärkning i form av personal och pengar. Karin anser sig ha fått en bra kontakt med de Ida anställda. Hon har vänt sig till dem då hon har velat ha hjälp när det kommer till

flerspråkiga barn . Hon berättar vidare att hon har märkt att många av de flerspråkiga barnen tyr sig till dessa Ida-medarbetare. Hon tror att mycket beror på att de kan identifiera sig med dem och känner en solidaritet som de inte hittar hos den svenska personalen.

I Annas klass är ca 70 % av eleverna flerspråkiga och hon anser vidare att det är viktigt att barnen blir sporrade att behålla sitt modersmål. Däremot vet hon inte vilka av hennes elever som går på modersmålundervisning och hon har aldrig haft något samarbete med Ida-medarbetarna eller modersmållärarna. Mycket av detta beror på att det inte sker på skolan utan är lagd utanför skoltid. På grund av extra långa dagar och mera läxor ökar arbetsbördan för de elever som går på modersmålsundervisning. Anna har erfarenhet att på grund av detta anser många elever att det är påfrestande och kämpigt att ha modersmålsundervisning och att de har en negativ attityd till det. Att inkludera modersmålsundervisningen och dess lärare i den dagliga verksamheten på skolan kan vara svårt, enligt Anna, på grund av att många av dem inte är utbildade lärare och att de arbetar ju inte i skolan på samma sätt som övrig personal.

Att barn kan skämmas för sitt modersmål är något som de alla tre intervjuade har upplevt under sitt arbete i skolan. Dessa elever vill inte låtsas om sitt verkliga ursprung och detta kan framträda såväl under lek på rasten som under lektion. Här anser alla tre att kommunikationen med föräldrarna är viktig. Som pedagog ska man uppmuntra till att använda både modersmålet och svenskan. Negativa attityder till ett språk i barnets miljö kan enligt Karin skapa instabilitet och osäkerhet hos barnet. Både Karin och Anna talar om att det inte är ovanligt att föräldrarna är väldigt måna om att deras barn ska lära sig svenska i första hand och att modersmålet inte är nödvändigt. Karin tror att detta kan bero på att föräldrarna kan ha uppfattat att samhället har gett tecken om att modersmålet inte är lika "ok" som svenskan.

Sedan finns ju myten om att elever måste lära sig svenskan ordentligt och glömma sitt modersmål. Dessutom finns lärare som suckar för att de flerspråkiga eleverna tar så mycket extra tid. Karin berättar att det faktiskt inte var länge sedan hon hörde det i lärarrummet. Dessa tre lärare dementerar att så är inte fallet och förhoppningsvis kommer detta tankesätt att försvinna. Karin berättar vidare att när hon själv gick i skolan hade hon klasskamrater med ett annat modersmål. Redan då kunde man uppmärksamma att dessa elever blev orättvist behandlade av lärare. Mina understryker hur viktigt ett första språk är, för det är därifrån man sedan kan öka på med nya ord och språk.

Mina uttrycker även oro för att några elever med annat modersmål plötsligt bytt skola. Hon anser att rektorn borde ta tag i det och undersöka närmre varför dessa elever har slutat. Hon har själv upplevt att några lärare på skolan har svårt att ge det där lilla extra till de flerspråkiga barnen som har ett annat modersmål än svenska. Detta tycker hon är viktigt för det skapar en relation och trygghet mellan lärare och elev. Hon får även höra av vissa klassföreståndare har attityden att dessa elever är omöjliga att lära ut något till. När hon arbetar med dessa elever som anses vara omöjliga så är det inte alls så. Eleverna är tvärtom, väldigt motiverade, duktiga och vill lära sig. Hon menar att om man som lärare inte har förståelse och har en negativ attityd för elevens bakgrund, språk och kultur så kan det skapa hinder i lärandet. Dessa erfarenheter är viktiga att ta var på i lärandet. Mina har en önskan om att skolan skulle satsa på fler flerspråkiga lärare så skulle detta ge ett positivt resultat på hela miljön och stärka självförtroendet hos de flerspråkiga eleverna.

4.2 Resultat av intervjuer med förälder och elever

4.2.1 Leila och Sara

Leila har två modersmål, både turkiska och persiska. Hon har valt att endast tala persiska med sina barn eftersom hennes man inte kan någon turkiska. Men så fort hon ringer och talar med sin far ändrar hon språket till turkiska liksom när hon träffar vissa vänner som också kan det språket. Hon kallar det för att ”byta kanaler”. Svenska pratar hon med sina kollegor och svenska vänner, persiska med familjen och turkiska med sina släktingar i hemlandet. När vi frågar henne om hon anser att det är jobbigt att hålla isär språken säger hon att det inte är något problem alls.

Leila har alltid ansett att det var viktigare för hennes barn att kunna persiska som sitt modersmål, även när de kom till Sverige. Hon tänkte att svenska kommer de ändå att lära sig förr eller senare. Persiskan var viktigare eftersom hon vill kunna kommunicera med sina barn samt att de skulle kunna umgås med hela släkten utan språkliga barriärer. Fortfarande efter 20 år i Sverige uttrycker Leila sina känslor bäst på persiska och är tacksam att hon kan kommunicera med sina barn på det språket och de med henne. Modersmålsundervisningen var ett måste för hennes barn. Utöver modersmålsundervisningen hade hon egna persiska hemmalektioner med barnen. De barn som inte gick på modersmålsundervisning påverkade hennes barns attityder negativt när de var mindre. De retades och sa: ”haha vi är lediga och ni måste plugga ert hemspråk”. Detta skapade ett ifrågasättande från hennes barn om varför de var

tvungna att gå. Visst gnällde de och var motiga, men ju äldre de blev desto mer förändrades deras attityder positivt när det kom till att studera modersmålet. Leila hade önskat att modersmålsundervisningen hade varit oftare än en timme i veckan. Leila anser att mycket av ansvaret läggs på föräldrarna om man vill att barnen ska utvecklas i sitt modersmål. Men när hon jämför med barn som inte alls gick på modersmålsundervisningen märker hon att de inte har samma ordkunskap och förståelse som hennes barn. Leila säger att hon alltid var hård när det kom till modersmålet, hemma fick det inte pratas något annat språk än persiska. Idag är hennes nästan vuxna barn oerhört tacksamma och stolta över sitt modersmål. Deras attityder beror mycket på att det språket har alltid värdesatts högt hemma och att de har umgåtts mycket med övriga släkten och att de har varit stolta över sin kultur och sina egna traditioner. Men Leila påpekar att hon alltid försökte införa svenska traditioner som julgran på julen för att hennes barn inte skulle kännas sig utanför och känna sig annorlunda jämfört med de svenska barnen. Hon har försökt att ge dem båda sidorna av två kulturer och traditioner och anser sig ha lyckats mycket bra med det uppdraget.

Sara, som är dotter till Leila, är född i Iran men kom till Sverige när hon var tre år gammal. Hon har persiska som modersmål och svenska som andraspråk. Hon har växt upp med både persiska och svenska. Persiska talas oftast hemma i familjen och med släkten. Hennes föräldrar har varit väldigt hårda med att persiska ska talas hemma, inte svenska. Svenskan används mest utanför hemmet. Med syskonen blir det oftast en mix av både svenska och persiska. De flesta av hennes vänner är iranier och när hon tänker efter är de flesta av hennes vänner släktingar. Detta tror hon beror mycket på att det var mycket enklare och tryggare att umgås med vänner som är som en själv. Hon har inte skämts över sin bakgrund. Tvärtom har hon alltid varit stolt på något sätt. Denna känsla har kommit från hennes familj som alltid varit noga med att fira egna traditioner och med uppfattningen att man ska vara stolt över sina rötter.

När hon gick på mellanstadiet hade hon en persisk klasskamrat som hon tydde sig till för att de var lika och hade samma kultur. Hon menar att om hon hade sagt till någon svensk klasskamrat att hon inte fick vara ute längre än till kl 20:00 eller att hon inte fick gå på skoldisco skulle de svenska barnen tycka att hon var konstig och fått fel uppfattning och attityd till hennes familj. Att säga så till en vän med samma normer och regler kändes skönt och tryggt, man behövde aldrig förklara sig. Det har

även hänt att hon har blivit orättvist behandlad. Hon kommer speciellt ihåg när hon gick på mellanstadiet och alla i klassen fick göra ett svenskttest. Trots att hennes poäng var högre än många andras, hon fick ändå ha specialundervisning i svenska. Hon tror att attityden var så på den tiden att om man var flerspråkig skulle man gå på denna specialundervisning oavsett vad resultatet visade. Sara funderar ändå varför hon ens skulle göra det där testet om det ändå inte spelade någon roll.

Sara har gått på modersmålundervisning sen hon var fyra år gammal och i år ska hon ta studenten. När hon var yngre kändes det jobbigt att gå på den extra undervisningen, när de andra barnen fick sluta och gå hem. Men nu i slutändan var det värt det! Många svenskar har visat intresse genom att fråga hur man säger vissa saker på persiska. Sara säger att hon blir glad av att människor visar intresse för hennes språk. Vidare anser hon att det alltid är en fördel att kunna flera språk. Men det kan samtidigt bidra till att man aldrig lär sig ett språk fullt ut. Sara skriver och läser bättre på svenska, men hon uttrycker sig bättre på persiska. Hon kan inte säga vilket språk hon identifierar sig med. Hon känner sig mer som en blandning av båda språken. Hon känner att hon varken är jätte duktig på persiska eller svenska. Ibland kan det bli lite förvirrande. När hon var yngre kretsade livet runt skolan och de vänner hon hade där. Språket som talades där var svenska och andra språk var inget man tänkte på. Men ju äldre hon blev, desto fler människor från olika håll i världen lärde hon känna. Därmed väcktes lusten till att kunna fler språk. Hon är ganska tacksam till att hon må vara lite förvirrad men att hon ändå kan och förstår flera språk.

4.2.2 Marianne och Satu

Marianne, som är förälder till Satu, är själv född i Sverige men båda hennes föräldrar är från Finland. Däremot har Marianne bott fem år i Finland från att hon var 11 år. Hemma talade de alltid finska. När hon själv började skolan i Sverige tyckte hon att det var jobbigt i skolan eftersom hon inte hade samma ordkunskap som sina svenska klasskamrater. Detta eftersom hennes föräldrar inte kunde det svenska språket bra, så undvek de att gå på föräldramöten och var inte särskilt engagerade i hennes skolgång.

Mariannes äldsta barn har gått på finskspråkigt dagis och skola. Personalen var väldigt drivande och ordnade en massa aktiviteter på finska utöver skoltiden, så som finska föreningen, kör, läger etc. När hennes två yngre barn blev äldre och skulle

börja skolan bestämde hon sig för att de skulle gå i en vanlig svenska skola. Detta för att hon anser att om man bor i Sverige ser hon inte behovet av att behöva gå i en finskspråkig skola. Detta baserade hon på sin egen erfarenhet att hon själv kände sig utanför när hon började grundskolan samt att hon fått uppleva negativa attityder från det äldsta barnets lärare från högstadiet då denne övergick till en svensktalande skola. Dessa negativa attityder har riktats till dem som föräldrar och de har blivit ifrågasatta varför de placerat sitt barn i finskspråkig skola, då detta resulterar i att denna aldrig skulle kunna ordentlig svenska. Med dessa ord valde de som föräldrar att sätta de yngre barnen i svenskspråkig skola för svenskan är ju viktigare, hur ska de annars klara av skolan. Modersmålundervisningen valde de bort av den anledningen att den låg längre bort, på bilavstånd, och det hade inneburit att barnen hade missat lektioner från ordinarie skolverksamhet. Men beslutet var oenigt. Pappan i familjen ansåg att barnen borde ha gått på modersmålsundervisning, vilket skapade diskussioner i hemmet. Pappan var den som krävde att barnen skulle tala finska hemma. Men detta rann ut i sanden då deras svenska blev mycket starkare och även Marianne uttrycker sig bäst på svenska. Idag är hennes äldsta barn den som kan hantera finska språket bäst. De andra två kan varken läsa eller skriva. De talar mindre bra, men de förstår allt. Då vi frågar vilket språk hon identifierar sig med känner hon sig kluven. Hon är varken finsk eller svensk. Eller jo, hon är mest svensk, men när hon åker till Finland känner hon sig som finsk. Fast där ser alla henne som svensk. Förvirrande, eller hur? säger Marianne.

Dottern Satu är född i Sverige men uppvuxen i en finsktalande familj. Hon har gått på finskspråkigt dagis men när hon väl började skolan sattes hon i en svenskspråkig klass. I förskolan var det kämpigt att göra sig förstådd och att kommunicera med fröknar och kompisar. I låg- och mellanstadiet kunde hon fortfarande blanda svenska och finska ord i meningar, vilket var förbryllande för både personal och klasskamrater. Ju äldre hon blev desto fler var det i hennes omgivning som var svenskar och då började hon förstås använda det språket mer. Finskan använde hon mer när hon var yngre i hemmet och när hon träffade släkten. När svenskan blev starkare byttes finskan ut även i hemmet, till hennes pappas missnöje. Han fortsatte dock att tala finska till henne, men hon svarade på svenska. Mamman var dock inte lika konsekvent när det kom till att tala finska. Satu identifierar sig med svenskan, eftersom det är det språket hon använder både muntligt och skriftligt. Hon kan uttrycka sig bäst med svenskan och det gör henne tryggare än med finskan. Bland

vänner talar hon endast svenska, eftersom det är det gemensamma språket, trots att hon har vänner med finskt ursprung. Mycket av detta beror på att hon fått höra att finskan är ett fult språk och låter brutalt, det finns även bekanta som har skrattat åt henne när hon talat finska. När hon gick i fjärde klass hade hon en svensk kompis som ville lära sig finska, då tänkte de att de skulle börja gå på finsk modersmålsundervisning tillsammans. Men det blev aldrig av, det var nog mer barn drömmar om att ha ett gemensamt hemligt språk som ingen av de svenska barnen skulle förstå. Satu har inte gått på någon modersmålsundervisning. Det var skilda meningar om detta hos föräldrarna. Pappan som var mest för, tog dock aldrig tag i det. Satu säger att hon själv var för liten för att förstå eller "pusha" sina föräldrar till att hon skulle gå på denna undervisning. I dag önskar hon att hennes föräldrar hade kämpat för att hon skulle tala mer finska. Hon känner sig ledsam över att ha ett så svagt ordförråd och otillräcklig grammatik i finskan. I skolan har inte lärarna heller visat något större intresse för hennes modersmål. Hon önskar att hon hade fått mer stöd från sina lärare och kanske kunnat integrera finskan på något sätt i svenska inläringen. Hur det skulle ha gått till vet hon dock inte. Det hon vet är att sen flera år tillbaka har hon läst i tidningar och sett på tv att flerspråkighet är något positivt som ska uppmuntras för att förstärkas hos individen. Satu säger "Jag har aldrig skämts över min bakgrund eftersom det är någonting man är och aldrig kommer ifrån". Tvärtom så är det väl bra att kunna flera språk, när man söker arbete, reser och träffar människor från olika länder och kulturer.

4.2.3 Maria och Valentina

Maria som är förälder till Valentina flytta till Sverige med sin stora familj för 15 år sen från Libanon. Marias modersmål är arabiska och franska, Maria har även varit modersmålslärare i franska åt elever från Libanon. Därför anser hon att både arabiskan och franskan är hennes modersmål. Maria känner att hon behärskar de två språken lika bra. När de kom till Sverige insåg hon hur svårt det svenska språket var samt hur viktigt det var för hennes barn att snabbt ta till sig det nya språket. Småningom när Valentina börjat behärska svenskan fick hon hjälpa sina föräldrar med att ringa olika ärenden samt agera som tolk i ett flertal situationer. Med sina barn pratar Maria arabiska samt franska. Det är Marias känslspråk samt att hon känner att det är viktigt att prata arabiska och franska hemma med sin familj för att inte glömmer bort sitt språk, säger Maria.

Marias svenska är bra, men hon känner själv att hon vill tala arabiska och franska hemma med sin familj. Valentina och hennes tre andra barn talar ändå mycket svenska utan för hemmet så Maria vill att arabiskan och franskan ska användas i hemmet. Modersmålsundervisningen är viktig för Maria men eftersom Valentina bara gått fyra år på modersmålsundervisning i skolan har de valt att Valentina endast får tala arabiska eller franska hemma. Maria jobbar ju även som modersmåls lärare så hennes barn får sin undervisning i hemmet. "Väldigt praktiskt", poängterar Maria. Att hennes barn ska få ha kvar sitt modersmål är viktigt anser Maria. Modersmålet gör ju så att kultur och traditioner kan upprätthållas fastän vi har flyttat till ett nytt land påpekar Maria. Maria är rädd att hennes barn ska bli försvenskade om modersmålet inte används. Maria tror att hon har påverkat Valentinas flerspråkighet på ett positivt sätt samt att Valentina kommer att vara glad över att hon kan flera språk och att hennes förfäders språk och traditioner förts vidare. Det är svårt att hålla kvar greppet om traditioner, kultur samt språk när man flyttar till ett nytt land därför anser Maria att svenska kan hennes barn få prata utanför hemmet men att så fort dem kliver in i hemmet ska de prata arabiska eller franska.

Valentina, dotter till Maria, har arabiska som sitt modersmål men hon behärskar även andra språk. Detta gör Valentina till flerspråkig. Franska, svenska och engelska är de andra språken som Valentina kan. Med sin familj talar hon främst arabiska och franska, men ibland kan svenskan dyka in. Detta ansåg Valentina var på grund av att vissa ord kunde hon inte på arabiska eller franska. I skolan och med dem som är i Valentinas umgängeskrets, där flertalet är svenskar, talar hon svenska. Hennes kompisar som också kan tala arabiska föredrar hon att ändå tala svenska med dem.

När Valentina var yngre upplevde hon en både positiv och negativ attityd från sin umgängeskrets till hennes bakgrund. Hennes kamrater ansåg att det var "coolt och annorlunda" att hon kunde prata andra språk än bara svenskan. Däremot när hon skulle besöka sina svenska kompisars hem, upplevde hon att hon var konstig i föräldrarnas ögon eftersom hon inte var från Sverige. När hennes mamma kom till skolan ville Valentina tala svenska istället för arabiskan då hon inte ville sticka ut från mängden, hon ville vara en i mängden.

Valentina har gått på modersmålsundervisning i fyra år. Det var hennes föräldrar som ville att hon inte skulle glömma bort sitt modersmål. Valentina själv var inte positiv till modersmålsundervisning eftersom hon ansåg att pedagogen var dålig.

Valentina har varken upplevt något speciell eller negativ attityd till hennes flerspråkighet ur skolans perspektiv, utan att skolan och lärarna har varit neutrala.

Valentina ser idag bara positivt på sin flerspråkighet, eftersom det ger henne en möjlighet att kommunicera med andra människor med olika bakgrunder. När Valentina var yngre ville hon dölja sin flerspråkighet medan idag några år senare vill hon visa upp vad hon kan och är stolt över sin flerspråkighet. Att media, familj och skola har uppmärksammat flerspråkighetens fördelar tycker Valentina har varit givande för henne. Valentinas känslospråk eller det språk som hon finner sin identitet hos är svenskan eftersom svenskan är det språk som hon använder när hon vill få fram sina åsikter och känslor samt att det är det svenska språket som hon känner sig stabil med.

4.2.4 Pari och Mariam

Mariams mamma Pari flyttade till Sverige för cirka 19 år sedan med sin familj. Pari kan tala turkiska, svenska samt lite engelska. Turkiska är Paris modersmål. Hon fick lära sig lite engelska när hon gick i skolan och svenskan har varit tvungen att lära sig eftersom hon flyttat hit. Pari upplevde det svenska språket som väldigt svårt. Hon fick läsa några år på SFI (svenska för invandrare) för att snabbt komma in i samhället och språket. Pari har alltid talat turkiska med sin dotter Mariam, just för att det har varit det språk som Pari har känts sig trygg med. Eftersom det svenska språket alltid varit svårt för henne har hon automatiskt pratat turkiska med Mariam hemma. Det var snarare så att Mariam fick hjälpa Pari med de svenska läxorna än tvärtom eftersom Mariams svenska var väldigt bra tidigt. Pari ville lära sig svenska eftersom hon visste att familjen skulle bo kvar i Sverige, samt att hon var tvungen att hitta ett jobb.

Hemma talas det bara turkiska fastän svenskan också skulle fungera, men Pari vill inte att Mariam ska glömma bort sitt modersmål, just för att många släktingar i Turkiet endast kan turkiska. Det är viktigt med kommunikationen mellan släktingar, anser Pari, därför talas det turkiska hemma. Modersmålsundervisning har varit en självklarhet för Pari, hon anmälde Mariam väldigt tidigt till modersmålsundervisning eftersom Pari anser att ju yngre barnet är när det lär sig desto mera kunskap kan barnet inhämta.

Eftersom Pari och hennes familj åker till Turkiet nästan varje sommar vet hon att både hennes och Mariams modersmål används ännu mera samt att Mariam lär sig att kommunicera med sina släktingar och vänner i Turkiet. ”En gratis språkresa”, säger

Pari. Pari tror att hon har påverkat Miriam på ett positivt sätt samt att det kommer att gynna Mariam i framtiden om hon är flerspråkig. Pari har förklarat för Mariam varför det är viktigt att behålla sin bakgrund.

Pari tror att hon har påverkat Mariams attityd till hennes flerspråkighet på ett positivt sätt, där hon förklarat för Mariam varför det är viktigt med modersmål men även andra språk. Pari har även påpekat att ju flera språk du kan desto flera valmöjligheter kommer du att ha i framtiden, samt att Mariam kan föra vidare modersmålet till hennes kommande barn.

Paris dotter Mariam har turkiska som sitt modersmål. Mariam behärskar även andra språk, så som svenska och engelska. Dessa två sistnämnda språken har hon lärt sig i skolan. De språk som Mariam har vuxit upp med är svenska och turkiska. Hemma med sin familj pratas det endast turkiska och svenskan använder hon i skolan och med sina vänner. I Mariams vänskapskrets är flertalet svenskar och de andra vännerna som också är flerspråkiga som Mariam pratas det svenska sinsemellan. Det pratas som enligt Mariam själv säger, 99 % svenska och 1 % turkiska, så det pratas en hel del svenska.

De attityder som Mariam har stött på till hennes flerspråkighet är både positiva och negativa. Det som har varit negativt är att några elever på skolan har tyckt att det har varit väldigt konstigt och annorlunda med invandrare som Mariam själv väljer att säga. Från hennes kamrater och lärare har det bara varit positivt och de har tyckt att det är roligt att Mariam kan många språk. Mariam har gått på modersmålsundervisning i snart 9 år. Mariam själv tycker att det har varit jobbigt och svårt eftersom modersmålsundervisningen har legat efter skoltid. Detta har gjort att hon blivit mindre motiverad till att gå på modersmålsundervisningen. Hemma kan svenskan dyka upp ibland när Mariam vill förklara något men inte vet vad det heter på turkiska.

Mariam anser att det är en nackdel från skolans och lärarnas sida har varit att det inte var okej att prata ett annat språk än svenskan i skolan under skoltid. Detta har gjort att Mariam börjat fundera, hon undrar varför det är så. Nu känner Mariam att hennes flerspråkighet är en bra egenskap eftersom hon då kan lite mer än de andra eleverna i hennes ålder. Familj, media och vänner har enligt Mariam påverkat henne positivt. Mariam har nu mera kunskap och kan kommunicera med andra människor samt att det gynnar henne i framtida val. Överlag är Mariams känslspråk svenska,

eftersom det är det språk hon är i kontakt med mest. Mariams modersmål, turkiska, finns också med men inte lika starkt och stabilt som svenskan, poängterar Mariam.

4.3 Resultatsammanfattning

De tre intervjuade lärarna har alla en positiv attityd till flerspråkighet och ser mer fördelar än nackdelar med det. Däremot har det framkommit under intervjuerna att det finns lärare som anser att det är tidskrävande och mödosamt att arbeta med flerspråkiga elever. Lindberg (2002: 3-10) tar upp myter om flerspråkighet. De intervjuade lärarna menar att myten om att lära sig flera språk samtidigt kan bli förvirrande för eleven, lever ännu kvar bland vissa lärare, dock inte bland de tre intervjuade.

Övergripande kan vi urskilja att den primära socialisationen har en nyckelroll för de intervjuade elevernas attityd till sitt modersmål. När föräldrarna har starka band till sitt hemland och sitt modersmål samt en vision om att deras barn ska föra vidare traditioner och kultur så har deras barn överlag en positiv attityd till sitt modersmål. De intervjuade eleverna har alla en erfarenhet från sina tidigare år då dem har varit mindre stolta över sitt ursprung. De anser att det var svårt att även komma in i den nya svenska skolan då det fanns språkliga barriärer. Idag är eleverna glada för de kunskaper och tillgångar flerspråkigheten tillfört.

De intervjuade elevernas har både positiva och negativa upplevelser från omgivningens attityder. Detta har då påverkat dem att anpassa sig till omgivningens miljö. Idag finner majoriteten av dem intervjuade eleverna sin trygghet och identitet i det svenska språket.

5 Diskussion och analys

Under detta avsnitt ska resultatet av intervjuerna och litteraturen analyseras och diskuteras samt våra egna tankar, uppfattningar, styrkor och svagheter med arbetet.

Vår förförståelse i detta ämne har både fördelar och nackdelar. Som Denscombe (2000) skriver är det svårt att vara helt objektiv när det kommer till emotioner, upplevelser och erfarenheter. Trots detta, anser vi att det även finns fördelar med denna förförståelse. Som flerspråkiga kan vi kanske uppmärksamma detaljer som en icke flerspråkig möjligtvis skulle förbise. Vi anser också att det var till en fördel under intervjun då vi kunde komma med följdfrågor och mer specifika exempel för att få djupare svar. Att undersöka attityder var inte det lättaste, då det automatiskt

även går in på identitet, kulturarv och flerspråkighet. Vi försökte hela tiden tänka på den röda tråden och hålla oss till syftet. Under intervjuerna framkom mycket intressant information som berörde attityder, så det var lite svårt att veta var vi skulle dra gränsen. Det finns ett avstånd mellan förnuft och känsla och därför är det svårt att undersöka attityder då dessa även kan döljas för att anpassas till omgivningens förväntningar.

Efter intervjuerna kunde vi se ett samband mellan miljöfaktorer och de intervjuade elevernas attityder till sin flerspråkighet. Därför anser vi att den primära socialisationen lägger grunden för elevens attityd till sitt arv, både språkligt och kulturellt, vilket även Einarsson (2004) poängterar. Föräldrarna har den avgörande rollen och makten att påverka barnet i dess yngre år. Detta eftersom barnet är påverkbar samt att den inte kan bruka något annat språk än det som pratas i hemmet. När barnet kommer in under sekundär socialisation blir den påverkad av sin omgivning, detta inkluderar då skola och kamrater. Om barnet har fått en stark identitet från hemmet blir den inte lika påverkad av den negativa attityd som kan råda i miljön runt omkring. Utöver den starka identiteten samt kulturtillhörigheten har tre av de intervjuade eleverna ett starkare modersmål, både muntligt och skriftligt. Till skillnad från Satu som kommer från en familj där kulturtillhörigheten och identiteten inte varit lika stark hos föräldrarna. Ladberg (2003) betonar behovet av att tala modersmålet är viktigt för att det ska utvecklas. Detta visade sig i resultatet av intervjuerna där de elever som hade kontakt med övriga släkten hade ett starkare modersmål i och med behovet att kunna kommunicera med sina släktingar.

Att skolan har personal med olika etniciteter visar sig ha varit en tillgång för de flerspråkiga eleverna, då eleverna kunnat ty sig till dem och känt en samhörighet. Det har även framkommit i intervjuerna att skolan kan generalisera kring en elev bara för att eleven är flerspråkig, vilket vi anser är fel och strider helt emot vad styrdokumentet säger.

Ladberg (2003) menar att språk kan ha olika status i samhället beroende på var ifrån det härstammar. Samtliga intervjuade i denna studie har någon gång under sin tidigare barndom velat dölja sin bakgrund. Detta har även de intervjuade lärarna upplevt bland sina flerspråkiga elever. Anledningen till detta tycks vara att deras minoritetsspråk inte har den status som kanske andra mer internationella språk har. Den bild som representeras om flerspråkighet i tidigare forskning anser vi påvisar många fördelar med flerspråkighet. För de intervjuade eleverna har flerspråkigheten

dock inte alltid varit positiv, vilket har påverkat deras attityd, speciellt under den sekundära socialisationen, då eleverna någon gång velat undanhålla sitt ursprung. Detta påvisar att man medvetet kan vilja dölja sin attityd bakom ett annat agerande än det förväntade och att attityderna är situationsbundna. Detta visar en sårbarhet nämligen hur trygg man än är i sin identitet.

Einarsson (2004) tar upp hur viktigt det är som lärare att reflektera över sina attityder och förväntningar hos den flerspråkiga eleven. Eftersom dessa förväntningar kan vara avgörande om en elev ska lyckas eller misslyckas i skolan, samt vilka attityder eleven i sin tur får till sitt modersmål.

Alla de tre intervjuade lärarna ansåg att modersmålet var viktigt och alla såg de positiva fördelar med att kunna flera språk, precis som Rönnerberg (2001: 61-68) påpekar i sin bok. Läraren Anna tog upp ett flertal punkter som hon menade var nackdelar med elever som hade ett annat modersmål än svenska och var flerspråkiga. Att lärare ser många nackdelar med flerspråkighet är tydligen inte ovanligt om man ser till undersökningen Rönnerberg hänvisade till.

Karin och Mina uttryckte tydligt med kroppsspråk och röst att det fanns absolut inga nackdelar med flerspråkighet. Här ser vi tydligt att Karin och Mina har en positiv attityd till flerspråkighet. De tycker inte heller att det är jobbigt att ha en tolk eller att ordna individanpassat material, vilket läroplanerna förordar. Anna däremot ser alla fördelar med flerspråkighet men hennes handlingar och attityd visar tydligt att det dock är jobbigt att arbeta och ordna allt runtomkring dessa elever. Här måste vi dock ta hänsyn till att Karin har en bredare utbildning än Anna med sin specialpedagogik vilket högst troligtvis är en bidragande orsak till denna positiva attityd, samt att hon har självupplevt klasskamrater som blivit orättvistbehandlade på grund av deras flerspråkighet.

Att rektorn har avsikter att integrera modersmållärare i den dagliga verksamheten ser vi som en större satsning för en hållbar utveckling och för att skapa en positiv attityd till flerspråkighet. Karin, t.ex. har utnyttjat denna tillgång av personal för att få en större förståelse för flerspråkighet och mångfald. Vi anser att som lärare bör man motivera sina elever, eftersom det skapar rörelse och förändring (Axelsson 1999). Att kunna skapa motivation hos alla elever utifrån deras erfarenhet och kunskaper är något som även läroplanerna förordar.

6. Avslutning

Sammanfattningsvis har vi kommit fram till att flerspråkighet behöver motiveras och stimuleras för att eleven ska få möjlighet till en positiv attityd till sitt modersmål. Beroende på vad föräldrarna har för inställning och attityd till sitt eget språk avspeglas det i barnets attityd och detta förs vidare till nästa generation. Både den primära och den sekundära socialisationen spelar en avgörande roll för elevens attityd och identitet. De slutsatser vi kan dra är att eleverna i tidigare år har någon gång upplevt att deras flerspråkighet som någonting negativt, därför måste vi som medborgare och lärare få flerspråkiga elever att känna sig trygga och stolta i sitt ursprung. Det räcker inte enbart att hemmet stöttar eleven utan även skolan måste stödja eleven och bli medveten om de attityder som eleven själv har och kan påverkas av. Av denna studie har vi fått förståelse för att attityder till sitt modersmål sker genom personlig erfarenhet, trots all positiv kunskap och information som det finns om flerspråkighet.

Att modersmålsundervisning blir integrerad i skolans verksamhet är en positiv satsning vilket ökar elevens självkänsla och attityd till det positiva. Detta genererar även till att flerspråkighet får större status i omgivningens ögon och därigenom föds positiva attityder till flerspråkighet. Något som kan vara intressant att forska vidare kring är om handling säger mer än ord. Detta kan då göras genom observation av elever och lärare tillsammans och med hjälp av intervjuer för att jämföra teori och praktik.

Källhänvisning

Axelsson, M. (1999): Skolframgång utan språktillgång- är det möjligt? Språk och makt i den mångkulturella skolan. I: *Ordets makt och tankens frihet. Om språket som maktfaktor*. Red. Boström Andersson, R. Humanistdagarna vid Uppsala universitet 1999.

Bijvoet, Ellen, 2007: Attityder till språk. I: Sundgren, E (red.), *Sociolingvistik*. Stockholm: Liber. S.113-137.

Denscombe, M (2000): *Forskningshandboken*. Lund, Studentlitteratur.

Einarsson, J (2004): *Språksociologi*. Lund, Studentlitteratur.

Ladberg, G (2003): *Barn med flera språk*. Stockholm Liber AB.

Lindberg, I. (2002): Myter om tvåspråkighet. Språkvård 4/2002. <http://www.sprakradet.se/2227>

Linde, G (2001): *Värdegrund och svensketnicitet*. Lund, Studentlitteratur.

Hyltenstam, K (1996): *Tvåspråkighet med förhinder?- Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige*. Lund, Studentlitteratur.

Paulin, A m.fl. (1995): *Mer än ett modersmål- hemspråksdidaktik*. Skolverket i Stockholm, HLS förlag.

Rönnerberg, I & L (2001): *Minoritets elever och matematikutbildning*. Statens skolverk.

Stukát, S (2005): *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund, Studentlitteratur.

Styrdokument

Fler Språk- fler möjligheter, 2003: Skolverket rapport 228. Stockholm, Fritzes.

Utbildningsdepartementet 2006: *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94*.

Utrikesdepartementet press-, informations- och kulturenhet. *Konventionen om barnets rättigheter*, Edit Norstedt tryckeri, 2003.

Internet källor

(Vetenskapsrådet (2002): Forskningsetiska principer. www.vr.se Hämtat 10 mars 2008.

Bilaga 1.

Intervjufrågor lärare

1. Ålder och kön?
2. Hur länge har du arbetat som lärare?
3. Vilken grundsyn har du som pedagog?
4. Hur ser du på flerspråkighet?
5. Vad är flerspråkighet för dig?
6. Vad har du för erfarenhet av flerspråkiga barn?
7. Hur mycket har du arbetat med flerspråkiga barn?
8. Vad anser du är positivt/negativt med flerspråkighet?
9. Hur kan du som lärare medverka till att barn med utländsk bakgrund kan få stöd och hjälp i att utveckla en dubbel kulturtillhörighet och identitet.
10. Har du stött på några myter om flerspråkighet, i så fall vilka?
11. Hur känner du att barnen känner för sitt modersmål, kontra svenskan?
12. Har du lagt upp ditt arbete på något speciellt sätt för att hjälpa och stödja de barn med ett annat modersmål än svenskan?

Elev

1. Ålder, kön?
2. I vilket land är du född?
3. Vad har du för modersmål och vad talar du för andra språk?
4. Vilka språk har du växt upp med och i vilka situationer har du använt dessa språk?
5. Hur ser familjekonstellationen ut och vilket språk talar familjemedlemmarna?
6. I din vänskapskrets, vilket språk använder du där?
7. a) Dina vänner vilket ursprung har de?
b) Vilka attityder har du mött från dem till ditt modersmål?
8. Går du eller har du gått på modersmålsundervisning? Varför och hur länge?
9. Hur upplevde du modersmålsundervisningen?
10. Hur har du upplevt att attityden från din skola har varit till din flerspråkighet?

11. Vilka fördelar och nackdelar ser du med din flerspråkighet?
12. Har din attityd till din flerspråkighet ändrats med tiden? Hur?
13. Har du någonsin skämts över din bakgrund? Varför och i vilka situationer?
14. Känner du att du har påverkats av andra faktorer såsom skola, media, vänner och familj? På vilket sätt?
15. Vilket språk känner du att du identifierar dig med?

Föräldrar

1. Ålder, kön?
2. Födelseland?
3. Hur många år har du bott i Sverige?
4. Vilka språk talar du och vilket är ditt modersmål?
5. Hur upplever du Sverige och det svenska språket?
6. Vilket språk talar du med dina barn? Varför talar du detta språk?
7. Använder du dina språk i olika situationer? I vilka situationer och varför?
8. Vilket språk känner du att du identifierar dig med?
9. Hur upplever du modersmålsundervisningen?
10. Tror du att du har påverkat ditt barns attityd till sin egen flerspråkighet? Hur då?

